

O'ZMU XABARLARI

ВЕСТНИК НУУЗ

АКТА NUUZ

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI O'ZBEKISTON MILLIY
UNIVERSITETI ILMIY JURNALI

JURNAL
1997 YILDAN
CHIQA
BOSHLAGAN

2023
1/11

Ijtimoiy-
gumanitar
fanlar turkumi

Bosh muharrir:

I.U.MADJIDOV – t.f.d., professor.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Y.S.ERGASHOV – f-m.f.d., professor.

R.X. SHIRINOVA – fil.f.d., professor

Tahrir hay'ati:

Sagdullayev A.S. – t.f.d., akademik.

Ashirov A.A. – t.f.d., prof.

Balliyeva R. – t.f.d., prof.

Malikov A.M. – t.f.d., prof.

Yusupova D.Y. – t.f.d., prof.

Murtazayeva R.H. – t.f.d., prof.

Mo'minov A.G. – s.f.d., prof.

Nishonova O.J. – f.f.d., prof.

Abdullayeva N.B. – f.f.d., prof.

Madayeva Sh.O. – f.f.d., prof.

Tuychiyev B.T. – f.f.d., prof.

Utamuradov A. – f.f.n., prof.

Muxammedova D.G. – psix.f.d., prof.

Siddiqova I.A. – fil.f.d., prof.

Mengliyev B.R. – fil.f.d., prof.

Sa'dullayeva N.A. – fil.f.d., dots.

Arustamyan Y.Y. – fil.f.d., dots.

Pardayev Z.A. – fil.f.f.d., PhD.

Mas'ul kotib: Z.A.PARDAYEV

TOSHKENT – 2023

MUNDARIJA

Tarix

Алексеева В. Гендерные различия социального самочувствия Узбекистанцев (по результатам социологических исследований).....	4
Axmedov G'. O'zbekistonda dastlabki metallurgiya ishi: tarixi va tahlil.....	8
Barotov S. XVI asr oxiri-XVII asr boshlarida Buxoro xonligida siyosiy vaziyat. Ashtarxoniylar sulolasining hokimyatga kelishi	11
Boltayeva M. Jizzax viloyatida qurilish materiallari ishlab chiqarish sanoatidagi xorijiy investorlar va qo'shma korxonalar faoliyati tarixiga nazar	15
Isoqov B. "Avesto"da ezgulik va yovuzlikkurashi muammolari	18
Pazilov A. XIX asr oxiri – XX asr boshlarida Rossiyada qishloq xo'jaligi sohasidagi islohotlar va ularning oqibatlari.....	22
Raximov N. Xorazm xalq sho'rolar jumhuriyati davr manbalarida.....	25
Tangrikulov J. "Sovet O'zbekistoni" hamda "Pravda vostoka" gazetalarida qayta qurish siyosati zarurati va oqibatlarining aks etishi (1985-1986-yillar misolida).....	28
Fayziyeva F. Participation of uzbeks abroad in the development of world science (1992-2023).....	31
Ernazarov Sh. G'oyalar tarixi va nazariyasi	33
Yusupova X. Toshkent vohasining ilk o'rta asrlardagi iqtisodiy hayotida tog'-kon sanoatining tutgan o'rni.....	36
Falsafa. Pedagogika. Psixologiya. Metodika. Sotsiologiya. Siyosiy fanlar. Islomshunoslik	
Abdullayeva O., Azamxonov B. Bakalavriat talabalarining axborot-kommunikatsiya kompetensiyalarini shakllantirish modeli.....	40
Abdurayimov S. Talabalarining muvafaqqiyatli oila haqidagi tushunchalarini ijtimoiy-psixologik determinantlari	43
Abdurahmonov A. Matematika o'qitishda ta'lim metodlari va uning ahamiyati	46
Abdurashidova E. Maktabgacha yoshdagi bolalarni innovatsion pedagogik texnologiyalar yordamida kritik fikrlashga o'rgatishning nazariy asoslari.....	49
Abduxalilov A. Nogironligi bor shaxslarning turmush sifatini oshirishga qaratilgan ijtimoiy siyosatni olib borishda ijtimoiy sheriklikni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari	52
Abzalov O. Bo'lajak biologiya fani o'qituvchilarini tayyorlashda "Flipped classroom" texnologiyasining amaliy samaradorligi	55
Alikulova M. Zamonaviy sharoitda talabalarining oilaga oid majmuaviy bilimlarini shakllantirish ijtimoiy pedagogik muammo sifatida.....	58
Alimova U. Ayollarda zo'ravonlikdan so'ng yuzaga keladigan psixologik jarohatlar hamda ularning ijtimoiy reabilitatsiyasi	61
Ankabaeva M. Naqshbandiya tasavvufiy g'oyalarining Huvaydo asarlarida aks etishi.....	64
Asanova G. Психологические проблемы онкологических больных.....	67
Asqarova M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida PISA va PIRLS xalqaro baholash dasturlari asosida savodxonlik darajasini rivojlantirish mexanizmlari	69
Axmedova M. Ona tili fanlarini o'qitishda mustaqil ta'lim topshiriqlari mazmuni.....	72
Axrорова U. Pedagogikada tizimli tahlil bosqichlari	75
Ashurova Sh. Maktabgacha yosh davrida sog'lom turmush tarzini shakllantirishda oilaning roli.....	79
Buriyev A. Bo'lajak muhandislarning ixtisoslik fanlarini o'qitish asosida amaliy kompetentligini shakllantirish	82
Buriyev S. Bo'lajak muhandislarga ixtisoslik fanlaridan differensial ta'lim berish asosida kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish.....	85
Davidova D., Almatayev T. Ta'lim sifatini oshirishda innovatsion o'quv modellarini qo'llash	88
Djabbarov A. Oliy ta'limda jismoniy tarbiyaning o'rni.....	91
Dilshodov A. ATVUD mashinasini kompyuter modellashtirish yordamida qayta tiklash	94
Ziyayeva X. Zo'ravonlikka uchragan xotin-qizlarni ijtimoiy reabilitatsiya qilish amaliyoti, bosqichlari va jarayonlari: sotsiologik tahlil.....	97
Isabayeva M., Dilmurodova X. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisini valeologik kompetentlikni rivojlantirish imkoniyatlari	100
Исаева Д. Роль медиа в повседневной жизни.....	103
Ismailov S. Oliy ta'lim muassasalarida kimyo fanlarini o'qitishda axborot texnologiyalardan foydalanishning didaktik asoslari	106
Ismaylova R. Turmush o'rtoqlar zo'ravonligi ijtimoiy psixologik muammo sifatida	109
Karimova M. Xotin-qizlarni ijtimoiy muhofazalash tarixiy genezisi, zamonaviy tamoyillari va huquqiy asoslari	112
Konratbayeva A. Kichik maktab yoshidagi agressivlik psixokorreksiyasi.....	115
Quybakov X. Umumta'lim maktablarida va akademik litseylarda fizika fanini o'qitishda motivatsiyani shakllantirish.....	118
Kurbanova A. Fundamentals of teaching through art-pedagogy	122
Qo'chqarova F. Bo'lajak o'qituvchilarning sanogen tafakkurini rivojlantirishning pedagogik strategiyalarini amalga oshirish yo'llari.....	124
Mamadaliyev K. Elektron o'quv-metodik majmualarni yaratish metodikasi	127
Mirzaaxmedov X. Korruptsiyaning mavjudligiga doir tarixiy dalillar va ularning ijtimoiy-falsafiy jihatlari.....	130
Mirzayev B. Maktab o'quvchilarning fizika fanini integrativ o'qitish asosida rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari.....	133
Mirzayeva S. Oilali talabalarda sog'lom turmush tarzi rivojlanishini o'rganishning nazariy metodologik jihatlari	136
Mo'minov K. Talabalarni kreativ tafakkurini rivojlantirishda farsait texnologiyalaridan foydalanish usullari.....	139
Nasriddinov D. Mobil ilovalar hamda robototexnika elementlari orqali fizika fanidan ilmiy-texnik tadqiqotlarni rivojlantirish asoslari	143
Ne'matullayeva S., Mirzayeva S. ART terapiyaning nazariy va psixologik asoslari	146
Normurodov Sh. Akademik litseylarda o'quv jarayonini boshqarishni pedagogik modellashtirish	149
Nosirova M. Xotin-qizlar o'rtasida sodir etilgan jinoyatchilikni oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar	152
Nurmetova G., Qurbonov J. Detektorlar fizikasi fani ma'ruza mavzularini o'qitishda "Swot-tahlil" metodini qo'llash.....	156
Отажанов Ж. Информационная образовательная среда как основное средство развития профессиональной компетентности будущих учителей информатики.....	159
Ochilova G. Zamonaviy ta'limni rivojlantirish sharoitida oliy ta'limning pedagogik samaradorligi uchun iqtisodiy rag'batlantirish tushunchasini shakllantirish	162
Pozilova Sh. Kasbiy kreativlik turlari va ularning ilmiy-nazariy tahlili	165

Ravshanova G. Axborot xurujining yoshlar ta'lim-tarbiyasiga ta'siri	168
Rajabov A. Talabalarni nazariy-metodik tayyorgarligini rivojlantirishda tashkiliy-pedagogik bilimlarning ahamiyati	171
Ro'ziyeva Z. Ta'lim psixologiyasi o'rganilishi va muammolari	174
Samarova Sh. Pedagog faoliyatining samaradorligini oshirish orqali ta'lim jarayonini takomillashtirish	176
Saydaliyeva M., Botirov Z. O'smirlarda agressivlik va dindorlik o'rtasidagi aloqadorlik psixodiagnostikasi (musulmon va xristian o'smirlarida)	179
Sultanova S. Ishlovchi ayollarda aybdorlik hissi paydo bo'lishining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	182
Teshayev N. Fuqarolik jamiyatining ma'naviy omillari va mafkuraviy tamoyillari to'g'risida ijtimoiy-falsafiy g'oyalar	185
Tojiyeva I., Mallayev H., Mamatov B. Tarbiya fanini o'qitish metodikasining asosiy maqsad va vazifalari	188
Toyloqov U., Yaziyev E. Yoshlarda huquqiy tushunchalar shakllanishining ilmiy nazariy va metodologik muammolari	191
To'raخانov U. Bo'lg'usi o'qituvchilarning o'z-o'zini identifikatsiya qilishining ijtimoiy-psixologik tuzilmasi	194
Turgunova A. Gerontopedagogika: "Muvaffaqiyatli keksayish" Yaponiya tajribasi misolida	197
Umarova N. Aholini iqtisodiy ijtimoiylashtirishdagi gender o'ziga xoslikning ijtimoiy-psixologik tahlili	200
Уринбоев Д. Анализ влияния цифровой трансформации на правовую культуру и правосознание в современном обществе	203
Utamuradov U. Yuridik texnikum o'quvchilarining huquqiy kompetensiyalarini shakllantirish usuli	206
Xajiyeva M. O'zbek xalqi an'alarining pedagogik jihatlarini	209
Xodjanoyozov S., Nuraddinova R. Abu Rayhon Beruniyning yoshlar intellektual tarbiyasiga oid qarashlari	212
Hazratov S. Fizikadan maktab o'quvchilarining izlanuvchanlik ko'nikmalarini shakllantirish	215
Xasanov I. Oliy ta'lim muassasalarida kurash sport turi va uning jismoniy tarbiya tizimida tutgan o'rni	218
Kholikova M. Importance of interactive methods developing listening skills in teaching english	221
Khudoyberdieva G. Technology and principles of teaching a foreign language with a focus on the profession	223
Xurramov E. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini kasbiy pedagogik faoliyatga tayyorlashning ilmiy-metodologik asoslari	226
Xaydarov A. Yoshlarda jismoniy tarbiya va sportdan oqilona foydalanish madaniyatini shakllantirish muammolari	229
Halimova M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tabiiy fanlardan elementar tushunchalarni shakllantirish: tahlil, kuzatuv va natijalar	232
Hamrayeva Z. Improving future teachers' physical education and sports competence	235
Himmatova N. Inklyuziv ta'lim jarayonida "Ota-ona-pedagog-maktab" triadasi hamkorligi	238
Chorshanbiyev Z. Masofaviy ta'lim jarayonida texnik oliy ta'lim muassasalarining talabalarini zamonaviy elektron darsliklar orqali o'qitishning imkoniyatlari	241
Chorshanbiyev Sh. Metodik dialoglar shaxsning ekologik madaniyatini rivojlantirish vositasi sifatida	244
Sharipova L. Oliy ta'limda chet tillarini o'qitishda innovatsion ta'lim texnologiyalarining pedagogik-psixologik xususiyatlari	248
Shernazarov I. Umumiy o'rta ta'lim maktab o'quvchilarda funksional savodxonlikni shakllantirish	251
Shoimov A. Siyosiy faollikning mohiyati va shakllari	254
Yuldashev D. Jamiyatni modernizatsiyalashda yoshlarning siyosiy va huquqiy ongini takomillashtirish omillari	257
Ярашев К. Проблемаподготовки студентов специализации физическая культура и спорта к организаторской деятельности посредством деловых игр	260
Filologiya	
Abdullayeva X. Sehrli ertaklarning o'ziga xos tabiati va genezisi	263
Abdulxamidova X. Isajon Sulton romanlarida inson xronotopi	265
Abulova Z. Aphorism as an integral text: mechanisms of structural and semantic organization	269
Amirova Z. "Diskurs" tushunchasi va tilshunoslikda diskurs tahlili metodologiyasi	272
Ashurova Z. Mustaqillik davri bolalar adabiyotining lingvopoetik xususiyatlari (A.Obidjon, O.Damin, D.Rajab she'rlari misolida)	275
Yodgorov U. O'zbek tilshunosligida frazeologizmlarning o'rganilishi, lisoniy xususiyatlari va nutqiy qiymati	277
Jumanova S. O'zbek va ingliz tillarida kiyim-kechak leksikasining etimologik tavsifi va lingvomadaniy tadqiqi	281
Ишанкулова Д. Исследования и перспективе перевода рубайята Омара Хайяма в Англии	284
Karimova I. The linguistic symbolism of number 9 in different languages	288
Qurbonova S. Linguistic analysis and comparative classification of temporal unit of time in english and uzbek languages	291
Rasulova S. Tohir Malikning ilk fantastik hikoyalari tahlili	294
Rustamova D. Ko'p ma'noli lingvistik atamalarini tavsiflash masalasi	297
Saydaliyeva M. Rasmiy va norasmiy so'zlashuv uslublarining umumiy fonostilistik xususiyatlari	300
Sulaymanova D. Aktantlarning sintaktik sathdagi mavqeyi masalasi	304
Umurzoqova M. Lisoniy shaxs tushunchasining sotsiopragmatik aspektda o'rganilishi	307
Usmanova B. O'zbekiston televideniyasida tasviriy san'at masalalarining yoritilishi	310
Xolmatov O. O'zbek harbiy prozasida afg'on urushi talqinlari	313
Xolmuxamedov B. Muallif leksikasi va uning leksikografik talqini	316
Xurramov O. Adabiyotda tarixiylik tamoyili	319
Shukurova Z. Antologiya genezisi va klassifikatsiyasi	323
Egamberdiyeva M. Madaniyatlararo muloqotda nutqiy etiketning antroposentrik paradigmasi	326
Eshmurodova Z., Norqo'ziyeva D. Etnomadaniy leksemalarning milliy-madaniy xususiyatlari	329

Shoxista SAMAROVA,

Chirchiq davlat pedagogika universiteti dotsenti, psixologiya fanlari nomzodi

E-mail: sirojiddin@umail.uz

QarMII dotsenti, PhD D.Ismoilov taqrizi asosida

IMPROVING THE EDUCATIONAL PROCESS BY INCREASING THE EFFECTIVENESS OF THE TEACHER'S ACTIVITIES

Аннотация

In this article, improving the educational process to increase the effectiveness of teaching activities, the educational institution in Ham consists in providing experienced, educated, dedicated teachers in their profession. The article will focus on the abilities and skills required from the teacher, which ensure effectiveness in the activities of the educator.

Key words: Qualifications, talent, competence, intelligence, culture, education, information.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА ЗА СЧЕТ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧИТЕЛЯ

Аннотация

В этой статье совершенствование образовательного процесса для повышения эффективности педагогической деятельности образовательное учреждение в Хэме состоит в предоставлении опытных, образованных, самоотверженных в своей профессии педагогов. В статье пойдет речь о способностях и навыках, требуемых от учителя, которые обеспечивают эффективность в деятельности воспитателя.

Ключевые слова: Квалификация, талант, компетентность, ум, культура, образование, информация.

PEDAGOG FAOLIYATINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH ORQALI TA'LIM JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH

Аннотация

Pedagog faoliyati samaradorligini oshirish ta'lim jarayonini takomillashtirish xamda ta'lim muassasasini tajribali, bilimli, o'z kasbining fidoyilari bo'lgan pedagoglar bilan ta'minlashdan iborat. Maqolada pedagog faoliyatida samaradorlikni ta'minlovchi o'qituvchidan talab qilinadigan qobiliyat va ko'nikmalar to'g'risida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Malaka, iste'dod, layoqat, zehn, madaniyat, ta'lim, axborot.

Kirish. Bugungi kunda jamiyatda katta o'zgarishlar ro'y bermogda – zamonaviy maktab bitiruvchisining qiyofasi o'zgarmogda va u voyaga yetishi uchun qanday sharoitlar yaratilishi kerakligini aniq tasavvur qilish zarur.

Bitiruvchilarning yuqori bilim darajasini, uni mustaqil egallash va amaliyotda qo'llash qobiliyatini ta'minlaydigan o'quv jarayonini tashkil etishning samarali shakllarini izlash zarur.

O'qituvchi o'z o'quvchilarini o'qitish va rivojlantirishda kompyuterlashtirish vositalari va axborot texnologiyalaridan foydalanishga tayyor bo'lishi kerak. O'quvchilarda axborot madaniyatini shakllantirish uchun o'qituvchining o'zi ham shunday madaniyatga ega bo'lishi kerak. Bugungi kunda maktab ta'limining asosiy vazifalaridan biri o'quvchilarni katta hajmdagi axborotni tez idrok etish va qayta ishlashga tayyorlash, ularni zamonaviy asbob va texnologiyalar bilan jihozlash, axborot madaniyatini shakllantirishdan iborat.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Biz shuni tushunishimiz kerakki, ta'lim sifati faqat o'qitish sifati bilan cheklanmaydi. Bugungi kunda ta'lim motivatsiyasi past bo'lgan bolalar bilan ishlash muammosi juda keskin farq qiladi. Bu yerda ham yechim individual ta'lim shakllaridan to'g'ri foydalanish va kognitiv ehtiyojlari yuqori bo'lgan o'quvchilar uchun ham, o'qishda qiyinchiliklarga duch kelgan o'quvchilar uchun ham individual ish shakllaridan foydalanishda individual ta'lim yo'nalishlarini qurishdan iborat.

Muvaffaqiyatli o'rganishning asosiy sharti - o'qituvchining zamonaviy darsni doimiy ravishda

takomillashtirish, o'quvchilarni o'qitishning yangi yondashuvlari va usullarini topish, o'rganilayotgan fanga kognitiv qiziqishni oshirish va o'quvchilarning bilim sifatini oshirish imkonini beradi.

Tadqiqot metodologiyasi. Har qanday mutaxassis o'z ishini samaradorligi haqida qayg'uradi. Bu masala, ayniqsa, pedagogik faoliyatga kelganda muammoli. O'qituvchining faoliyati natijalarini o'rganmasdan turib uning samaradorligini aniqlash mumkin emas, chunki samaradorlik qo'yilgan maqsadlar (ya'ni bashorat qilingan natija) va haqiqatda erishilgan natija (o'timishdagi natija)ga nisbati bilan belgilanadi.

Pedagogik faoliyatning natijasi - bu maxsus tashkil etilgan pedagogik faoliyat natijasida muayyan davr mobaynida pedagogik jarayon va jamoa ishtirokchilari bilan, shuningdek, ular o'rtasidagi munosabatlarda sodir bo'lgan o'zgarishlardir.

Biroq, har qanday pedagogik faoliyat, natijadan (qo'yilgan maqsadlarga erishish) tashqari, pirovard natijada faoliyatning maqsadi sifatida ko'rsatilmagan ba'zi boshqa ta'sirlarga (natijalarga) ega. Masalan, biz maqsadli ravishda faoliyat, muloqot, xulq-atvor va boshqalar uchun shart-sharoitlarni yaratamiz va iloji boricha qo'shimcha ta'sirlar sifatida o'qituvchiga bo'lgan munosabatda rejadani tashqari o'zgarishlar, bolalar munosabatlaridagi o'zgarishlar va hokazolarni olamiz. Yoki: biz maqsadli ravishda ijodiy muhit yaratamiz va natija sifatida biz xayrixohlik, mas'uliyat, do'stona munosabat va boshqalarning namoyon bo'lishiga erishamiz.

Tahlil va natijalar. Pedagog faoliyati samaradorligi pedagogik mahorat bilan o'lchanadi. Pedagogik mahorat quyidagi kasbiy ko'nikmalar va malakalar bilan belgilanadi:

Ta'lim jarayonining mazmunini aniq pedagogik vazifalarga "uzatish" ko'nikmasi:

- shaxs va jamoani o'rganish;
- jamoa va individual o'quvchilarning rivojlanishini loyihalash;
- ta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi vazifalar majmuasini ajratib ko'rsatish.

Pedagogik tizimni qurish va harakatga keltirish ko'nikmasi:

- tarbiyaviy vazifalarni kompleks rejalashtirish;
- o'quv jarayonining mazmunini tanlash;
- uni tashkil etish vositalari, usullari va shakllarini optimal tanlash.

Ta'lim va tarbiyaning tarkibiy qismlari va omillari o'rtasidagi munosabatlarni aniqlash va o'rnatish ko'nikmasi:

- o'quvchi shaxsini faollashtirish, uning faoliyatini rag'batlantirish;
- birgalikdagi faoliyatni tashkil etish va rivojlantirish;
- maktab va atrof-muhit o'rtasidagi aloqani ta'minlash.

Pedagogik vaziyatlarni - vazifalarni qurish va hal qilish ko'nikmasi:

- vaziyatni va undagi qarama-qarshiliklarning mohiyatini tahlil qilish;
- pedagogik faoliyatning maqsadlarini belgilash va asosiy vazifasini yoritib berish;
- maqsadga erishish uchun optimal vositalarni tanlash;
- faoliyatni tashkil etish, natijalarni tuzatish, tahlil qilish.

O'quv faoliyati natijalarini qayd etish va baholash ko'nikmalari:

- o'quv jarayoni va o'qituvchi faoliyati natijalarini tahlil qilish va o'z-o'zini tahlil qilish;
- pedagogik vazifalarning yangi majmuasini belgilash.

Olingan ko'nikmalar o'quvchiga o'quv faoliyati uchun zarur bo'lgan qobiliyatlarni shakllantirishga imkon berishi kerak. Qobiliyat faoliyat jarayonida paydo bo'ladi va rivojlanadi. Qobiliyat malaka va uddaburonlikdan farq qiladi. Malaka va uddaburonlik mashq, o'qish natijasi hisoblansa, qobiliyatning rivojlanishi uchun esa yana iste'dod, layoqat va zehn bo'lishi ham zarur. Ana shu tabiiy zaminda kobiliyat deb ataluvchi ruhiy xususiyat taraqqiy etadi. Pedagogik faoliyatning samarali bo'lishi uchun o'qituvchida qobiliyatning quyidagi turlari mavjud bo'lishi va tarbiyalanishi zarur:

1. Bilish qobiliyati — fanning tegishli sohalariga oid (matematika, fizika, biologiya, adabiyot va hokazolarga doir) qobiliyatdir. Bunday kobiliyatga ega bo'lgan o'qituvchi fanni o'quv kursi hajmidagina emas, balki ancha keng va chuqurroq biladi, o'z fani sohasidagi kashfiyotlarni hamisha kuzatib boradi, materialni to'liq biladi, unga nihoyatda qiziqadi, oddiy tadqiqot ishlarini ham bajaradi.

2. Tushuntira olish qobiliyati — o'quv materialini o'quvchilarga tushunarli qilib bayon eta olish, o'quvchilarda mustaqil ravishda faol fikrlashga qiziqish uyg'otish

qobiliyatidir. O'qituvchi zarur hollarda o'quv materialini o'zgartira olishi, qiyin narsani oson, murakkab narsani oddiy, noaniq narsani tushunarli qilib o'quvchilarga yetkaza olishi dardkor.

3. Kuzatuvchanlik kobiliyati — o'quvchining, tarbiyalanuvchining ichki dunyosiga kira olish qobiliyati, o'quvchi shaxsini va uning vaqtinchalik ruhiy holatlarini juda yaxshi tushuna bilish bilan bog'liq bo'lgan psixologik kuzatuvchanlikdir. Bunday o'qituvchi o'quvchining ruhiyatidagi ko'z ilg'amas o'zgarishlarni ham tez fahmlab oladi.

4. Nutq qobiliyati — nutq yordamida, shuningdek, imo-ishora vositasida o'z fikr va tuyg'ularini aniq va ravshan ifodalash qobiliyati. Bu o'qituvchilik kasbi uchun juda muhimdir. O'qituvchining nutqi darsda hamisha o'quvchilarga qaratilgan bo'ladi. O'qituvchi yangi darsni tushuntirayotgan, o'quvchining javobini tahlil qilayotgan yoki tanqid qilayotgan bo'lsa ham, uning nutqi hamisha o'zining ichki kuchi, ishonchi, o'zi gapirayotgan narsaga qiziqqanligi bilan ajralib turadi. Fikrning ifodasi o'quvchilar uchun aniq, sodda, tushunarli bo'ladi.

5. Tashkilotchilik qobiliyati — birinchidan, o'quvchilar jamoasini uyushtirish, jipslashtirish, muhim vazifalarni hal etishga ruhlantirishni, ikkinchidan, o'z ishini to'g'ri uyushtirishni nazarda tutadi.

6. Obro' ortira olish qobiliyati — o'quvchilarga bevosita emotsional-irodaviy ta'sir ko'rsatish va shu asosda obro' qozona olishdir. Obro' faqat shu asosdagina emas, balki o'qituvchining fanni yaxshi bilishi, mehribonligi, nazokatligi va hokazolar asosida ham qozoniladi. Bu kobiliyat o'qituvchi shaxsiy sifatlarining butun bir yig'indisiga, chunonchi uning irodaviy sifatlariga (dadilligi, chidamliligi, qat'iyiligi, talabchanligi va hokazolarga), shuningdek, o'quvchilarga ta'lim hamda tarbiya berish mas'uliyatini his etishga, o'zining haq ekanligiga ishonishga, bu ishonchni o'quvchilarga yetkaza olish kabilarga ham bog'liq.

7. To'g'ri muomala qila olish qobiliyati - bolalarga yaqinlasha olish, ular bilan pedagogik nuqtai nazardan juda samarali o'zaro munosabatlar o'rnatib bilish, pedagogik nazokatning mavjudligini bildiradi.

8. Kelajakni ko'ra bilish qobiliyati - o'z harakatlarining oqibatini ko'ra bilishda, o'quvchining kelgusida qanday odam bo'lishini tasavvur qila olishida, tarbiyalanuvchida qanday fazilatlarni tarakqiy ettirish lozimligini oldindan aytib bera olishda ifodalanadi. Bu qobiliyat pedagogik optimizmga, tarbiyaning qudratiga bog'liqdir.

9. Diqqatni taqsimlay olish qobiliyati - o'qituvchi uchun diqqatning barcha xususiyatlari - hajmi, kuchi, ko'chuvchanligi, idora qilina olishi, safarbarligi kabilarning taraqqiy etishi bilan izohlanadi.

Xulosa va takliflar. Pedagog faoliyati samaradorligini oshirish ta'lim jarayonini takomillashtirish xamda ta'lim muassasasini tajribali, bilimli, o'z kasbining fidoyilari bo'lgan pedagoglar bilan ta'minlashdan iborat. Shuningdek, bu samaradorlik o'qituvchidan qobiliyat, malaka, iste'dod, layoqat va zehnni ham talab qiladi.

ADABIYOTLAR

1. Очилов М. Муаллим қалб мѣмори: Сайланма. - Т.: Ўқитувчи, 2000.
2. Педагогика назарияси ва тарихи. 1-қисм: Педагогика назарияси. (М.Х.Тохтаходжаева ва бошқалар) - Т.: IQTISOD-MOLIYA, 2007, 380 б.
3. Пирмухамедова М. Педагогик маҳорат асослари.- Т.: 2001.
4. Сайидахмедов Н. Янги педагогик технологиялар. назария ва амалиёт. - Т.: Молия нашриѣти, 2003.
5. Семенов И.Н. Психология рефлексии в организации творческого процесса мышления: Автореф. дисс. доктора психол. наук. - М., 1992, 52 с.
6. Шойимова Ш.С., Бижанова А.Б. Личность в профессиональной деятельности. Научно-теоретический журнал «Наука, образование и культура» 2017 г. № 9 (24), С 102-104.

7. Шойимова Ш.С., Файзиева М.Д. Мехнат жараёнида субъектнинг касбий шаклланиш муаммоси. Интернаука №23-4 (105), часть 4, 2019 г. С 48-49. Смолкин, А.М. Методы активного обучения: [Метод. пособие для преподавателей и организаторов проф. и экон. обучения кадров] / А. М. Смолкин. – М.: Высш. шк., 1991. – с. 175.
8. Психология и педагогика /Под ред. Абульхамовой К.А., Васиной Н.В., Лаптева Л.Г., Сластенина В.А. – М.: «Совершенство», 1998.
9. Махмадиев Б.С. MathCAD тизимида ишлаш асослари. Ўқув қўлланма. – Қарши. 2012. – 144 б.
10. Тураев С.Ж., Хўжаев Л.Х., Пардаев Б.А. Matlab/Simulink муҳитида динамик системаларни моделлаштириш ва Borland Delphi7 дастурлаш тилида графигини ўрганиш.
11. Аладьев В.З., Харитонов В.Н. Программирование: Maple или Mathematica. – Таллинн , 2011. -415 с.